

Voorwoord

Feminisme is geen filosofie, theorie of mening. Het is een politieke beweging die de wereld onherkenbaar zal veranderen. De vraag is: hoe zou het zijn om een einde te maken aan de politieke, sociale, seksuele, economische, psychologische en fysieke achterstelling van vrouwen? Het antwoord is: we weten het niet; laten we het proberen en zien waar we uitkomen.

Feminisme begint met het erkennen dat je als vrouw behoort tot een seksecategorie: dat wil zeggen, dat je behoort tot een categorie mensen die een lagere status heeft op basis van iets wat ‘seks’ wordt genoemd – iets waarvan wordt gezegd dat het natuurlijk is, prepolitiek en een objectieve basis waarop de wereld van de menselijke cultuur is gebouwd.

We onderzoeken dit zogenaamd natuurlijke begrip, ‘seks’, en komen erachter dat het al geladen is met betekenis. Bij de geboorte worden lichamen gesorteerd op ‘mannelijk’ of ‘vrouwelijk’, hoewel veel lichamen moeten worden verminkt om in een van beide categorieën te passen en veel lichamen later protesteren tegen de beslissing die destijds is genomen. De oorspronkelijke verdeling bepaalt welk sociaal doel een lichaam krijgt. Sommige lichamen zijn er voor het maken van nieuwe lichamen, voor het wassen en aankleden en voeden van andere lichamen (uit liefde, niet uit plicht), om andere lichamen zich goed en heel en leidend te laten voelen, om an-

dere lichamen zich vrij te laten voelen. Sekse is dus een cultureel begrip dat zich voordoet als een natuurlijk iets. Sekse, dat we volgens feministen moeten onderscheiden van gender, is al vermomd als gender.¹

Bovendien is er een verband tussen ‘sekse’ en ‘seks’, iets wat we met onze gesekste lichamen doen. Sommige lichamen zijn er om met andere lichamen seks te hebben. Sommige lichamen zijn er voor het genot, bezit, de consumptie, het vereren, dienen, bevestigen van andere lichamen. Seks wordt ook gezien als iets natuurlijks, iets wat buiten de politiek bestaat. Het feminisme laat zien dat ook dat een verzinsel is, een verzinsel dat bepaalde belangen dient. Seks, iets wat we als een van de meest persoonlijke activiteiten beschouwen, is in werkelijkheid een openbaar ding. De rollen die we spelen, de emoties die we voelen, wie geeft, wie neemt, wie vraagt, wie dient, wie begeert, wie begeerd wordt, wie er beter van wordt, wie eronder lijdt: al die regels waren allang bepaald voordat we ter wereld kwamen.

Een beroemde filosoof zei ooit tegen me dat hij het niet eens was met de feministische kritiek op seks omdat hij zich alleen tijdens seks helemaal los van politiek voelde, zich helemaal vrij voelde. Ik vroeg hem of zijn vrouw er ook zo over dacht. (Ik kon het haar niet vragen; ze was niet uitgenodigd voor het diner.) Dat wil niet zeggen dat seks niet vrij kan zijn. Feministen dromen al lang over seksuele vrijheid. Ze weigeren het schijnbeeld te accepteren: seks die als vrij wordt beschouwd, niet omdat die gelijkwaardig is, maar omdat die overal aanwezig is. In deze wereld is seksuele vrijheid geen gegeven, maar iets wat bereikt kan worden en altijd incompleet is. Simone de Beauvoir schreef in *De tweede sekse*, dromend van vrijere seks in de toekomst:

De autonomie van de vrouw, ook al zal ze de mannen dan een hoop ergernis besparen, zal niet alleen de vrouw maar ook de man van vele gemakken beroven. Bepaalde manieren waarop het seksuele avontuur beleefd kan worden, zullen in de wereld van morgen zeker verloren gaan, maar dat betekent nog niet dat liefde, geluk, poëzie en droom daaruit verban-
nen zullen zijn. We moeten er ons voor hoeden dat ons ge-
brek aan verbeeldingskracht de toekomst [...] ontvolkt [...] Er zullen [...] nieuwe lichamelijke en affectieve relaties ont-
staan waarvan wij geen idee hebben [...] Het is absurd te be-
weren dat [...] ondeugd, extase en passie onmogelijk zouden
worden als man en vrouw werkelijk concreet elkaars gelijken
zouden zijn. De tegenstrijdigheid en tegenstellingen van li-
chaam en geest, ogenblik en tijd, de afgrond der immanen-
tie en de lokroep van de transcendentie, het absolute van de
lust en het niets van de vergetelheid zullen nooit worden op-
geheven. In de seksualiteit zullen zich steeds de spanning, de
smart, de vreugde, de nederlaag en de triomf van de existen-
tie belichamen. [...] Sterker nog: pas wanneer de slavernij
van de helft der mensheid, en het hele hypocritische stelsel
dat daarmee samenhangt, is afgeschaft, zal [...] het menselijk
paar zijn ware gedaante vinden.²

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat seks werkelijk vrij is? Dat weten we nog niet. Het is een kwestie van uitproberen.

Deze essays gaan over de politiek en ethiek van seks in de-
ze wereld, ingegeven door hoop op een andere wereld.
Ze grijpen terug op een oudere feministische traditie die niet
bang was om seks als een politiek fenomeen te zien, als iets
wat thuishoort in de sociale kritiek. De vrouwen in deze tra-
ditie – van Simone de Beauvoir en Alexandra Kollontai tot

bell hooks, Audre Lorde, Catharine MacKinnon en Adrienne Rich – dagen ons uit om buiten de beperkte parameters van ‘toestemming’ over de ethiek van seks te denken. Ze dwingen ons vragen te stellen over welke krachten er schuilgaan achter het ‘ja’ van een vrouw; wat het over seks zegt dat er toestemming voor gegeven moet worden; hoe het komt dat we zoveel psychisch, cultureel en juridisch gewicht zijn gaan toekennen aan een opvatting over toestemming die dat gewicht niet kan dragen. En ze vragen ons om samen met hen te dromen van vrijere seks.

Tegelijkertijd proberen deze essays de politieke kritiek op seks opnieuw vorm te geven voor de eenentwintigste eeuw: om de complexe relatie tussen seks en ras, klasse, handicap, nationaliteit en kaste serieus te nemen; om na te denken over hoe seks is veranderd in het internettijdperk; om de vraag te stellen wat het betekent om de macht van de kapitalistische en carcerale staat in te roepen om de problemen rondom seks aan te pakken.

Deze essays gaan grotendeels over de situaties in de vs en het vk; ik besteed ook aandacht aan India. Dat heeft voor een deel met mijn achtergrond te maken. Maar het is ook een bewuste keuze. Deze essays bevatten een kritische kijk op een groot deel van het mainstream Engelstalige feministische denken en doen, dat de afgelopen tientallen jaren de meest zichtbare en invloedrijke vorm van feminisme is geweest over de hele wereld. (Natuurlijk zijn de feministen die buiten de Engelstalige mainstream werken nooit onzichtbaar, of ‘marginaal’, geweest voor henzelf en hun gemeenschappen.) Het is fijn om te kunnen schrijven dat die dominantie sinds kort aan het afnemen is, niet in de laatste plaats omdat de meest opbeurende recente uitingen van feministische energie van buiten de Engelstalige contexten komen.

Om een paar voorbeelden te noemen ten tijde van dit schrijven: in Polen, waar de conservatieve coalitieregering abortus aan banden probeert te leggen, hebben feministen in het hele land gedemonstreerd, met betogingen in meer dan vijfhonderd steden; in Argentinië hebben vijf jaar van massademonstraties van feministen met de strijdleus 'Ni Una Menos' (Niet één vrouw minder) het Congres gedwongen abortus te legaliseren, terwijl feministen in Brazilië, Chili en Colombia, waar abortus nog steeds grotendeels illegaal is, dat voorbeeld volgen; in Soedan leidden vrouwen de revolutionaire opstanden die het dictatoriale regime van Omar al-Bashir omverwierpen, en een jonge Soedanese van begin twintig, Alaa Salah, eiste van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties dat vrouwen, verzetsgroepen en religieuze minderheden een gelijkwaardige plek in Soedans overgangsregering zouden krijgen.³

Over sommige onderwerpen – rechten van sekswerkers, de destructieve kracht van carcerale politiek, de pathologieën van hedendaagse seksualiteit – zijn deze essays uitgesproken. Maar over andere onderwerpen zijn ze ambivalent, omdat ik dingen die moeilijk te doorgronden en ingewikkeld zijn niet wil reduceren tot iets makkelijkers. Feminisme moet meedogenloos de waarheid vertellen, niet in de laatste plaats over zichzelf. (Zoals de arbeidshistoricus David Roediger schrijft is een radicale beweging 'die eerlijk over zichzelf praat' een 'veel belangrijker activiteit dan de macht ter verantwoording roepen'.⁴) Feminisme kan zich niet de illusie permitteren dat belangen altijd overeenkomen, dat onze plannen geen onverwachte, onwenselijke gevolgen hebben, dat politiek een troostplek is.

De feministische wetenschapper en activiste Bernice Johnson Reagon, die hier in de vorige eeuw over sprak, waar-

schuwde dat een echt radicale politiek – dat wil zeggen, een coalitiepolitiek – geen thuis biedt voor haar leden:

‘Coalitiewerk doe je niet thuis. Coalitiewerk doe je op straat [...] En je moet niet op zoek zijn naar troost. Sommigen zullen bij een coalitie komen en het succes van de coalitie afmeten aan de mate waarin ze zich er thuis voelen. Zij zijn niet op zoek naar een coalitie; zij zijn op zoek naar een thuis! Ze zijn op zoek naar een melkfles met een speen en daar is een coalitie niet voor.’⁵

Volgens Reagon leidt het idee dat politiek een perfect thuis zou moeten zijn – een plek waar je je volledig thuis voelt, een ‘baarmoeder’, zoals ze het noemt – binnen delen van het feminisme tot tegenstrijdige exclusie. Feminisme als een ‘thuis’ stelt gemeenschappelijkheid boven feiten, door iedereen die de huiselijke idylle verstoort opzij te schuiven. Een echt inclusieve politiek is een ongemakkelijke, onveilige politiek.

In deze essays probeer ik, waar nodig, op die ongemakkelijkheid en ambivalentie in te gaan. Ze bieden geen thuis. Maar ik hoop dat in ieder geval een paar mensen zich erin kunnen herkennen. Ik heb de essays zo geschreven dat ze zowel samen als afzonderlijk kunnen worden gelezen. Ze zijn niet geschreven om iemand te overtuigen of over te halen, maar ik zou het niet erg vinden als ze dat wel deden. Ze vormen de weerslag van mijn poging om te verwoorden wat veel vrouwen, en sommige mannen, al weten. Zo heeft het feminisme het altijd gedaan: vrouwen werken samen om uit te spreken wat ongezegd blijft, wat voorheen onbespreekbaar was. In het ideale geval komt feministische theorie voort uit wat vrouwen denken als ze onder elkaar zijn, wat ze tegen elkaar zeggen tijdens demonstraties, aan de lopende band,

VOORWOORD

op de straathoek en in de slaapkamer, en wat ze al duizenden keren tegen hun echtgenoten, vaders, zonen, bazen en politieke vertegenwoordigers hebben gezegd. In het ideale geval laat feministische theorie de mogelijkheden zien die vrouwen hebben, maar die verborgen blijven door de problemen waarmee vrouwen worstelen, en brengt die binnen handbereik. Helaas staat feministische theorie te vaak los van de praktijk en legt ze vrouwen slechts vanuit de hoogte uit wat hun levens werkelijk betekenen. Veel vrouwen hebben niets aan dat soort pretenties. Daar hebben ze het veel te druk voor.

Oxford, 2020